

Norges Juristforbunds pris for
rettssikkerhet og likhet for loven

JURIST
FORBUNDET

Rettsikkerhet

Rettsikkerhetsprisen 2019

Juryen gjorde 11. juni 2019 følgende enstemmige vedtak:

Rettsikkerhetsprisen for 2019 tildeles

Tor-Aksel Busch

Rettsikkerhetsprisen

Rettsikkerhetsprisen er opprettet av Norges Juristforbund og ble første gang utdelt i 2006. Prisen er i 2019 et stipend på kr 75 000,-.

Rettsikkerhetsprisen skal tildeles én eller flere personer, en institusjon eller en organisasjon som i løpet av foregående år eller over lengre tid har utmerket seg i sitt arbeid eller virke ved å:

- Styrke rettsikkerhet og likhet for loven innenfor sitt virkeområde.
- Arbeide for rettsstatlige prinsipper, ytringsfrihet, likeverd, menneskerettigheter og trygghet for personlige krenkelsers.
- Bidra til økt forståelse for og innsikt i lov- og regelverket.
- Bidra til mer effektiv saksbehandling og sikrere beslutninger gjennom utnyttelse av juridisk kompetanse.

Juryens begrunnelse

Rettsikkerhet, likebehandling og fungerende rettsstater forutsetter god rettighetsbeskyttelse både på individ- og systemnivå. Det gjelder ikke minst i strafferetten og -prosessen, som hjemler samfunnets alvorligste inngrep i enkeltindividets frihet og rettsfære.

Vi opplever en tid der selv grunnleggende rettsstatlig infrastruktur og sentrale rettsikkerhetsinstitusjoner er under press – overnasjonalt og nasjonalt, også i alvorlig grad i våre nærområder. Noe av det første som forsøkes angrepet av regimer med autoritære ambisjoner, er de rettsstatlige institusjoners roller og uavhengighet – de grunnleggende forutsetningene for en fungerende rettsstat.

Det er derfor en glede å kunne tildele årets rettsikkerhetspris til en person som både i og utover sitt daglige virke som landets riksadvokat, har utvist et særlig og gjennomgående engasjement for å bevare og utvikle en av rettsstatens bærebjelker: Påtalemyndighetens uavhengighet. Han har gjennom hele sitt virke heget om vår humane strafferettspleie og heist varselflagget når

utslag av politiske myndigheters behov for å utvise «handlekraft» har gått for langt i å utfordre grunnleggende rettssikkerhetsprinsipper.

Årets pris tildeles Tor-Aksel Busch for hans langvarige innsats for å hegne om rettsstatens prinsipper, både i forvaltningen av sitt embete som riksadvokat i en liten mannsalder og som en faglig stemme i den offentlige debatten.

Det vil føre alt for langt å forsøke å gjennomgå alle eksempler på denne innsatsen, men juryen har blant annet merket seg og vil stikkordsmessig fremheve følgende hovedpunkter:

- Hans gjentatte påminnelser om og forklaringer av straffens formål og virkeområde, herunder betydningen av proporsjonalitet og faren for politisk undergraving av vår tradisjon for en human strafferettspleie ved rop om høyere straffer som løsning på kriminalitetsutfordringer.
- Hans tydelige forståelse og respekt for ytrings- og pressefriheten i anvendelsen av straffebestemmelser som aktualiserer disse frihetene, herunder hans avgjørende stemme for avkriminalisering av ærekrenkninger.
- Hans endring av strategi fra tidligere å ha villet prøve de mer «politiske» hatytringssakene, for å få avklart den vanskelige grensen mellom politisk ytringsfrihet og behovet for vern mot forfølgelse av etniske/religiøse minoritetsgrupper, til i ettertid å si at han tror dette var en feilvurdering og at han heller burde prioritert «hverdagshatet» fordi det rammer flere og mer direkte – også demokratiet i praksis. Han tok initiativet til sentralisert etterforskningsansvar for hat/trusler mot ungdomspolitikere i vår, nettopp av hensyn til demokratiet – som en oppfølging av Riksadvokatens prioriteringer for 2019.
- At han har løftet frem vold i nære relasjoner som saksfelt, og i den sammenheng også gikk i rette med politiets omskriving av vold i nære relasjoner som «husbråk» og endret praksis fra at slike saker ble forenklet behandlet og «oppgjort på stedet» til å bli en prioritert sakstype for påtale.
- Mye kan menes om juryen, men han har vært tydelig på at den bør avskaffes av rettssikkerhetsgrunner, ut fra domfeltes og rettsstatens behov for begrunnelse, et sentralt moment for legitim statlig maktutøvelse.
- Hans meget kontante avvisning av de første forslag til nye bestemmelser om terrorhandlinger i 2002, ut fra rettsstatlige og rettssikkerhetsmessige perspektiver, da politikerne tilsynelatende var preget av lettere panikk i kjølvannet av 9/11-terroren i New York og Washington.
- Tilsvarende skepsis overfor forslag som for dårlig har gjennomtenkt balansegangen sikkerhet – frihet så man senest i høringsuttalelsen fra Riksadvokatembetet i vinter, til regjeringens forslag til ny lov om etterretningstjenesten. Forslaget inneholdt til dels meget vage definisjoner av etterretningstjenestens inngripende fullmakter. Det gjør inntrykk når det nettopp fra en høringsinstans som Riksadvokaten, i embetets nøkterne, byråkratiske språk oppsummeres slik:

«Etter riksadvokatens vurdering har lovforslaget et betydelig lovteknisk forbedringspotensial. Ettersom en lovteknisk gjennomgang utvilsomt kan resultere i større omarbeidelser av lovutkastet, bør det i så fall vurderes om hele eller deler bør forelegges høringsinstansene på nytt»

JURIST
FORBUNDET

Rettsikkerhet

JURIST
FORBUNDET

Rettsikkerhet

Dette er som nevnt bare noen eksempler, men de illustrerer at vi har å gjøre med en riksadvokat som ikke bare har «gjort jobben sin» slik den er formelt definert. Rettsikkerhetsprisen skal etter juryens syn ikke gå til personer i offentlige embeter som bare har «gjort jobben sin», selv om den involverer å ivareta rettsikkerhet på et eller flere felt. Heller ikke skal den tildeles for «lang og tro tjeneste» i slike stillinger. Det er det særlige engasjementet juryen ser etter, og som det ikke har vært vanskelig å finne i Tor-Aksel Busch' tilfelle.

Det er ganske unikt å ha en øverste leder for påtalemyndigheten som så ofte har vært tungen på vektskålen for å få gjennomslag for rettsikkerhetsprinsipper og en human strafferettstenkning. Denne rollen er ikke blitt mindre viktig i en tid der liberale rettsstatsidealer står under press fra flere kanter. At han også har beholdt et kritisk blikk på egen etat, endog på sine egne personlige profesjonsbeslutninger, understreker oppriktigheten i hans engasjement. En slik evne og vilje til å beholde et kritisk blikk også på seg selv og sin rolle er ofte mangelvare hos våre makthavere.

Tor-Aksel Busch' særlige innsats både i det små og i det store, over mange år, gjør ham etter juryens syn til et lysende eksempel til inspirasjon og etterfølgelse, både for fremtidige riksadvokater og for andre maktutøvere i rettspleien – og ikke minst gjør det ham til en meget verdig mottaker av Rettsikkerhetsprisen for 2019.

Juryens sammensetning

Juryen for Rettsikkerhetsprisen 2019 har bestått av:

- Jon Wessel-Aas (leder), partner/advokat (H) i advokatfirmaet Lund & Co DA, medlem av hovedstyret i Den norske advokatforening
- Anders Anundsen, advokatfullmektig i Advokatfirmaet Lønnum DA, tidl. justisminister
- Eirin Eikefjord, jurist, journalist/kommentator i Bergens Tidende
- Anine Kierulf, ph.d, fagdirektør i Nasjonal institusjon for menneskerettigheter (NIM)
- Susann Funderud Skogvang, lagdommer i Hålogaland lagmannsrett

Tidligere vinnere av Rettsikkerhetsprisen

2018: Nils Asbjørn Engstad

2017: Jan E. Helgesen

2016: Stiftelsen Lovdata

2015: Fahkra Salimi og Mira-senteret

2014: Advokatforeningens aksjons- og prosedyregruppe i utlendingsrett

2013: Asbjørn Kjøenstad

2012: Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK), Oslo, Juss-Buss, Oslo, Jushjelpa i Midt-Norge, Trondheim, Jussformidlingen i Bergen og Jusshjelpa i Nord-Norge, Tromsø.

2011: Tore Sandberg

2010: Carsten Smith

2009: Ada Sofie Austegard og Stine Sofies Stiftelse

2008: Gatejuristen (Cathrine Moksnes)

2007: Trygve Lange-Nielsen

2006: Anders Bratholm